

ধৰ্ম-তত্ত্ব ।

৪২৯৬/৪১
২৮.৫.২২

শ্রীদত্তীধৰ যম ৰচিত ।

শ্রীথানেশ্বৰ ভূঞা সম্পাদিত ।

শ্রীশিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য দ্বাৰা

সংশোধিত আৰু প্ৰকাশিত ।

ডিব্ৰুগড় ।

প্ৰথম তান্ত্ৰবণ ।

কলিকাতা,

৬নং কলেজ-স্কোয়াৰ, সাম্য যন্ত্ৰে,

সেখ আবদুল নতিফ দ্বাৰা মুদ্ৰিত ।

১৮৩৫ শংক ।

মূল্য এশিকি মাথোন ।

ধৰ্ম্ম-তত্ত্ব ।

আনন্দ-মন্দির সভা ।

শ্রীদত্তীধৰ যম বচিত

তারিখ... ২৭/৭/২৭... নং ২২২

শ্রীগানেশ্বৰ ভূঞা সম্পাদিত ।

শ্রীশিবনাথ ভট্টাচার্য্য দ্বাৰা

সংশোধিত আৰু প্রকাশিত ।

ডিব্ৰুগড় ।

প্রথম তাঙ্গবণ ।

কলিকাতা,

৬নং কলেজ-স্কোয়াৰ, সাম্য যন্ত্ৰে,

সেখ আবদুল লতিক দ্বাৰা মুদ্রিত ।

১৮৩৫ শংক ।

২২২৩

উচ্চৰ্গা ।

অজ্ঞান তিমিবান্ধৱ জ্ঞানাজন সলাকয়া ।
চক্ষু কন্মিলিতং যেন তস্মৈ শ্ৰীগুৰবে নমঃ ॥

স্বৰ্গীয় মহাপুৰুষ আউনী-আটীয় ভূতপূৰ্ব
সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীশ্ৰীল শ্ৰীশ্ৰীশ্ৰীযুক্ত

দত্তদেব গোস্বামী

মহাপ্ৰভুৰ চৰণাৰ বিন্দত
এই ক্ষুদ্ৰ পুস্তিকা থানি
ভক্তিভাবে উৎসৰ্গ
কৰিলোঁ ।

সেবকাধৰ,
শ্ৰীদণ্ডীধৰ যম ।

ধর্মতত্ত্ব ।

ব

শ্রীকৃষ্ণায় নমঃ ।

নমো নমো নাৰায়ণ নিত্য-নিবঞ্জন ।
নমো জগন্নাথ নমো ব্রহ্ম সনাতন ॥
তুমি অজ্ঞা তুমি পালা তুমি কৰা ক্ষয় ।
তোমাতেসে হন্তে হোৱে উৎপত্তি প্রলয় ॥
দুৰ্বলীৰ বল তুমি নিধনীৰ ধন ।
সুখ দুখ দাতা তুমি দেৱ নাৰায়ণ ॥
অনন্ত শক্তি তুমি প্রভু পীতাম্বৰ ।
তব পদ শিৰে ধৰি মই মূঢ় নৰ ॥
নিৰ্বন্ধিলো পদ ইটো তুয়া মুখ বাণী ।
মোক দাস বুলি কৃপা কৰা চক্ৰপাণি ॥
মোৰ কিবা সাধ্য আছে তুমি অবিহনে ।
তোমাৰ চৰিত্ৰ প্রকাশিবা তব গুণে ॥
শুনা সৰ্ব্বজন ইটো হৰি কথা সাৰ ।
যাহাৰ শ্রবণে ভব সিন্ধু হয় পাৰ ॥

হেনয় অমূল্য ইটো হৰিৰ চৰিত্ৰ ।
 যাৰ নামে কৰে তিনি লোকক পবিত্ৰ ॥
 একচিন্তে শুনা আক যত সাধুনৰ ।
 আতপৰে শ্ৰেষ্ঠ কৰ্ম নাহি পুৰুষৰ ॥
 পৰম পুৰুষ হৰি দেৱ নাৰায়ণ ।
 বাক্যছলে ধৰণীক কৰি সম্বোধন ॥
 প্ৰকাশিলা নিজ তত্ত্ব লোকৰ কৃপায় ।
 ভকতৰ প্ৰিয় বস্তু সুখা সমুদায় ॥
 বৰাহ বদতি হেৰা ধৰণী সুন্দৰী ।
 মোৰ গুপ্ত কথা যিটো শুনা মন কৰি ॥
 পূৰ্বকালে শ্ৰুতকেতু নামে নৰপতি ।
 পুত্ৰে ৰাজ্য দিয়া কৰে আমাত ভকতি ॥
 যেহিমতে তান পুত্ৰ প্ৰজাপাল ৰায় ।
 যুগয়া উদ্দেশ্যে নৃপ তপোবন পায় ॥
 মহাতপা মুনিসহ দৰশন হয় ।
 যি ৰূপে তথাত মোৰ তত্ত্ব পৰিচয় ॥
 সেহি কথা এক মনে শুনা বস্তুমতি ।
 সৰাৰো মঙ্গল তত্ত্ব ভক্তজন গতি ॥
 সত্য যুগে শ্ৰুতকেতু নামে মহিপাল ।
 পৰম ধাৰ্মিক ৰাজা বিক্ৰমে বিশাল ॥

চন্দ্রসম শান্ত বাজা তেজে হুতাশন ।
 বুদ্ধি বৃহস্পতি যেন অতি বিচক্ষণ ॥
 ৰূপে কামদেৱ সম শৰীৰ সূচান ।
 আজানুলম্বিত তেঁওৰ বাহু দুইখান ॥
 স্বধৰ্ম্মত থাকি ৰাজ্য পালে নৃপবৰ ।
 পুত্ৰ কন্যা সম স্নেহে প্ৰজা নিবন্তৰ ॥
 তাঁহাৰ সৌজন্য দেখি যত প্ৰজাগণ ।
 পিতৃৱত ভক্তি কৰে সদা সৰ্বক্ষণ ॥
 ৰাজ ধৰ্ম্মে নাই ৰাজ্যে শোক-চিন্তা-ভয় ।
 স্বৰ্গসম স্থখে বঞ্চে যত লোকচয় ॥
 যেন বসুপতি আসি অযোধ্যা পুৰত ।
 প্ৰজাৰ কোতুক বঢ়াই আছে আনন্দত ॥
 মোৰ সেৱা বিনে তান অন্তে নাই মতি ।
 মহাস্থখে কৰে ৰাজা আমাত ভকতি ॥
 তান ভাৰ্য্যা ৰূপবতী নাম নিৰূপমা ।
 ত্ৰিজগত মোহে যেন নাৰী তিলোত্তমা ॥
 যাৰ মুখ দেখি শলী পায় অপমান ।
 ঘনে ঘনে মেঘান্তৰে ঢাকে মুখ খান ॥
 চক্ষু দেখি কমলেও লজ্জা পায় বৰ ।
 সৰোবৰে থাকে যেন নেচাপি ওছৰ ॥

কটি দেখি কেশবীৰো দুখ-সীমা নাই ।
 লজ্জাভয়ে মনুষ্যৰ আগত নোলাই ॥
 নব কিসলয় যেন কৰৰ দীপিতি ।
 বল্ল কোকনদ সম পাৰ দুই গুটি ॥
 কি দিবো তুলনা তাৰ ৰূপ বিতোপন ।
 কন্দৰ্পৰো দৰ্প হৰে কৰি, নিৰীক্ষণ ॥
 সতী দেবী আসি যেন নৃপৰ আঁলয় ।
 পতি উপাসিয়া সদা আনন্দে থাকয় ॥
 পতি ধন পতি মন পতি দেহ প্ৰাণ ।
 স্বামী সেৱা ভিন্ন তেঁহো নিচিন্তয় আন ॥
 যেনে গুণৱতী সতী তেনে নৃপবৰ ॥
 ধৰ্ম্মে কৰ্ম্মে পূৰ্ণ সদা ৰাজাৰ নগৰ ॥
 যৈত মোৰ অবস্থান কৰে ভক্তগণ ।
 সেহি মোৰ প্ৰিয় স্থান তীৰ্থতো উত্তম ॥
 ভকতৰ হিত চিন্তি দিবস বজনী ।
 প্ৰাণপণে যুৰি ফুৰে যেন দিনমণি ॥
 এইৰূপ দম্পতিৰ শ্ৰেষ্ঠ ভকতিত ।
 সঙ্গৈ সঙ্গৈ থাকো মই দুইৰো চিন্তি হিত ॥
 অনন্তৰে শুনা দেবী শেষ বিবৰণ ।
 অমৃত অধিক ইটো কথা পুৰাতন ॥

স্বামী সেবাবলে নিরুপমা গুণবতী ।
 যৌবনে লভিল এক উত্তম সন্ততি ॥
 অনুপম রূপে জন্মে সিটো সুকুমার ।
 দেখি লাজ পায় যেন শশী পূর্ণিমাৰ ॥
 হেন রূপবন্তু রাজা লভি পুত্রধন ।
 সুখৰ সাগৰে ডুবে নৃপতিৰ মন ॥
 মোহোৰ চৰণ চিন্তি পাছে নৃপবৰ ।
 দান ধ্যান নানা মতে কৰিল বিস্তৰ ॥
 সন্তানৰ নাম রাজা পুৰোহিত আনি ।
 গনি পঢ়ি প্রজাপাল বাথে মহামানী ॥
 আজি কালি কৰি পুত্র ক্রমে বৰ হয় ।
 দিনে দিনে বৃদ্ধি যেন শশীৰ অন্বয় ॥
 বয়সৰ সঙ্গ্ৰে তান বুদ্ধি শক্তি জ্ঞান ।
 ক্রমে ক্রমে বাঢ়ে যেন শিক্ষিত সন্তান ।
 শৈশবে তাহাক্ক রাজা পঢ়িবাক দিল ।
 অল্প দিনে বিদ্যা শিশু সমাপ্ত কৰিল ॥
 পিতৃসম তেজবন্তু বিদ্যাত পার্গত ।
 ধৰ্ম্মত একান্ত মতি পৰম ভকত ॥
 রূপে গুণে বিচক্ষণ দেখি নবপতি ।
 দিনে দিনে বাঢ়ে তেঁওৰ আগাত ভকতি ॥

মোৰ শুদ্ধ ভকতিত শ্রুত কেতু বায় ।
 ভুঞ্জিল পৰম সুখ মোহোৰ কুপায় ॥
 উপযুক্ত পুত্ৰ দেখি পাছে নৃপবৰ ।
 ৰাজ্য সমৰ্পণ হেতু চিন্তে নিবন্তৰ ॥
 এক দিনা নৰপতি ৰাজ সমাজত ।
 পাত্ৰ মন্ত্ৰী বন্ধুবৰ্গ আনি লোক যত ॥
 সবাকো সম্বোধি বোলে শুনা সৰ্বজন ।
 পুত্ৰক ৰাজত্ব দিবে কৰিয়াছো মন ॥
 সৰ্বজনে অনুমতি দিয়া বন্দ মনে ।
 বৃদ্ধকালে মোক নোশোভয় ৰাজ্যধনে ॥
 ৰাজাৰ বচন শুনি যত প্রজাগণ ।
 যেন বজ্ৰাঘাতে সব হয় অচেতন ॥
 এহি মতে নানা শোক কৰি সৰ্বজনে ।
 কান্দিবে লাগিল ধৰি ৰাজাৰ চৰণে ॥
 তুমি অবিহনে জীৱন্ততে মৰা প্ৰায় ।
 কিমতে বঞ্চিতো স্বামী নেদেখো উপায় ॥
 পিতৃসম স্নেহে আমাসক চিৰকাল ।
 পৰম যতনে পালিয়াছা মহিপাল ॥
 তুমি যদি যোৱা আমাসাত স্নেহ এড়ি ।
 কি প্ৰকাৰে থাকো প্ৰভু আমি প্ৰাণ ধৰি ॥

ଏହି ଗତେ ପ୍ରଜାଗଣେ ବାଜାର ଶୋକତ ।
 ମହା ଦୁখে କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଧରେ ଚରଣତ ॥
 ସବାକୋ ମଧୁର ବାକ୍ୟେ ବୋଲେ ନରପତି ।
 ନାକାନ୍ଦିବା ପ୍ରଜାଗଣ ଖୁନା ଧର୍ମନୀତି ॥
 ପିତୃ ମାତୃ ବନ୍ଧୁବର୍ଗ ପରିଜନ ସତ ।
 ସକଳୋ ନନ୍ଦର ବୁଲି ଜାନା ସଂସାରତ ॥
 ଋଣକାଳ ମାତ୍ର ହୟ ସବାବୋ ମିଳନ ।
 ସର୍ବଦା ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟେ ଥାକେ କୋନ ଜନ ॥
 କୋନ କାର ଭାହି ବନ୍ଧୁ କୋନ କାର ପିତା ।
 ଅନର୍ଥର ହେତୁ ମାତ୍ର ମିଳାୟ ବିଧାତା ॥
 ଭାବି ଦେଖା ଗୋର ବାଜ୍ୟେ କତ ନରପତି ।
 ଏଡ଼ିଗଲ ଏହି ବାଜ୍ୟ ଅତୁଳ ସମ୍ପତି ॥
 ପଥକର ବାସ ତୁଲ୍ୟ ଏହି ବାଢ଼ୀ ସର ।
 କତ ଆସେ କତ ଯାଏ ଯେନ ବାଞ୍ଛକର ॥
 ନକରିବା ଶୋକ ଗୋର ଅର୍ଥେ ପ୍ରଜାଗଣ ।
 ଅମାର ଜାନିୟା ହରିପଦେ ଦିୟା ମନ ॥
 ତେହେ ସୁখে ତରିବାହା ସଂସାରର ମାୟା ।
 ସକଳୋ ନନ୍ଦର ଯେନ ପରେ ଜଳ ଛାଁୟା ॥
 ଏହି ପୁତ୍ର ଏହି ଭାର୍ଯ୍ୟା ଏହି ଧନ ଜନ ।
 ସବାବୋ ସନ୍ଧକ ମାତ୍ର ମାୟାର କାରଣ ॥

পৰকাল বন্ধু এক মাত্ৰ নাৰায়ণ ।
 তান সেৱা কৰি কৰা সাৰ্থক জীবন ॥
 হৰি-পদ-নৌকা ধৰি যত নাৰী নৰ ।
 মায়া মোহ নদী পাৰ হোৱা সংসাৰৰ ॥
 এহি মতে মহীপতি মধুৰ বচনে ।
 সবাকো সান্ত্বনা দি়ে তুষ্টি জনে জনে ॥
 সুধাসম নৃপতিৰ সুমিষ্ট বচন ।
 শুনি কিছু কিছু স্বস্থ ভৈল প্রজাগণ ॥
 শুনা সৰ্বজন ইটো পদ পুৰাণৰ ।
 পদবন্ধে নিবন্ধিলোঁ মহি মূঢ়নৰ ॥
 বিদ্যা বুদ্ধি হীন মোৰ নাই শাস্ত্ৰ জ্ঞান ।
 তবু সাহকৰো মহি জ্ঞানীৰ সমান ॥
 কৰ্মাকৰা সাধুজন ধৰো চৰণত ।
 অজ্ঞানীৰ অপৰাধ নলৈবা মনত ॥
 শুদ্ধ বা অশুদ্ধ ইটো হৰিৰ চৰিত্ৰ ।
 যাৰ নামে কৰে তিনি লোকক পবিত্ৰ ॥
 হৰি কথা বুলি আক সুখে কৰা পান ।
 লভিবা পৰম সুখে বৈকুণ্ঠত স্থান ॥
 ইহ পৰকাল বন্ধু মাধৱৰ নাম ।
 নিৰন্তৰ সৰ্বজনে বোলা বাম বাম ॥

ববাহ বদতি শুনা দেবী বসুমতি ।
 তাৰ পৰে কি কৰিল সাধু নৰপতি ॥
 সেহিবেলা নৰনাথে তনয়ক আনি ।
 পৰম সাদৰে বস্বে বুলিলন্ত বাণী ॥
 শুনা প্রজাপাল মোৰ প্রাণৰ কুমাৰ ।
 আজি ধৰি ৰাজ্য ধন সকলি তোমাৰ ॥
 বৃদ্ধকাল তৈল মোৰ ভোগে বাঞ্ছা নাই ।
 জীৱৰ কল্যাণ হেতু কৰিবো উপায় ॥
 চিৰকাল যেহি জনে ভোগ বাঞ্ছা কৰে ।
 গায়া মোহে মুগ্ধ হুয়া হৰি নুসুমৰে ॥
 বিফল জনম তাৰ পৃথিবী ভিতৰ ।
 পৰলোকে নৰ্কে বাস কৰে নিবন্তৰ ॥
 হেন জানি সাধু জনে ছিঙ্গি মোহ-জবী ।
 শেষকালে থাকে মাত্ৰ হৰি পদে ধৰি ॥
 ইহ পৰলোক বন্ধু হৰি দয়াময় ।
 যাৰ সেৱাবলে পাপী সংসাৰ তৰয় ॥
 দুখী সুখী দৰিদ্ৰকো যিটো ভগবন্ত ।
 সৰ্ব্বক্ষণে পালি আছে পৰম স্নেহত ॥
 আপদ সম্পদে হৰি কৰিয়া কল্যাণ ।
 সৰ্ব্বভূতে সমভাবে আছে ভগবান ॥

জলে হৰি থলে হৰি বাহিৰে ভিতৰে ।
 অনুক্ষণ আছে ব্যাপি ইটো চৰাচৰে ॥
 দেখা বাপু জননীৰ গৰ্ভে জীৱগণ ।
 কি প্ৰকাৰে স্নকৌশলে ৰাখে নিৰঞ্জন ॥
 জন্ম হলে কোন বস্তু প্ৰয়োজন তাৰ ।
 তাকো ৰাখিয়াছে হৰি জগত আধাৰ ॥
 জ্ঞানহীন পশু পক্ষী আদি প্ৰাণীচয় ।
 সি সবৰো দেখা কেনে জ্ঞান শক্তি হয় ॥
 কি প্ৰকাৰে পালে সৰে সন্তান সকল ।
 অতি অপৰূপ কথা নাই জ্ঞান বল ॥
 সকলোৰ মূল বাপু জানিবা ঈশ্বৰ ।
 যাৰ কৃপা গুণে বঞ্চে প্ৰাণী নিৰন্তৰ ॥
 হেন দয়ালীল মোৰ দেৱ চক্ৰপাণী ।
 কোন ৰূপে পাওঁ তান চৰণ দুখানি ॥
 দিবস সৰ্ববী মোৰ চিন্তা অনুক্ষণ ।
 দিন গৈল কাল বাঘে ডাকে ঘনে ঘন ॥
 বিলম্ব নকৰো আৰু দিন হল শেষ ।
 শুনা বাপু যিটো মোৰ হিত উপদেশ ॥
 ৰাজনীতি মতে বোলোঁ বেদৰ উত্তৰ ।
 মনত ৰাখিবা ইটো ধৰ্ম্ম সাবোত্তৰ ॥

বয়স শৈশব তোৰ বীপু বল ধৰ ।
 প্ৰথমে দমিবা বাপু শত্ৰু শবীৰৰ ॥
 যিজন যৌবন মদে হয় উনমত ।
 ইচ্ছাগতে পূৰ্ণ কৰে মন্দ কৰ্ম্ম যত ॥
 সি সব অচিৰে বাপু হয় হীন বল ।
 যৌবনে ইন্দ্ৰিয় জয় পৰম মঙ্গল ॥
 তোমাৰ শাসনে আছে যত প্ৰজাগণ ।
 সবাবো আশ্ৰয় তুমি অন্ধৰ নয়ণ ॥
 নিৰ্ধনৌৰ ধন তুমি দুৰ্ব্বলৌৰ বল ।
 পিতৃ যেন পুত্ৰপালে অন্তৰ সৰল ॥
 সেহি মতে কৰিবাহা প্ৰজাৰ পালন ।
 অল্লদোষে নধৰিবা বিস্তৰ দোষণ ॥
 দুফটক কৰিবা দণ্ড সন্তক পালিবা ।
 বিচাৰিয়া গুণ দোষ আদেশ কৰিবা ॥
 উচ্চ নীচ বিচাৰত দেখিবা সমান ।
 আপোনাতে নকৰিবা আপোনাৰ জ্ঞান ॥
 নিজপুত্ৰে যদি মন্দ কৰ্ম্ম আচৰয় ।
 তাকো দণ্ডদিব ৰাজা শাস্ত্ৰৰ নিৰ্ণয় ॥
 পুৰণি বিশ্বাসী বিজ্ঞ ভৃত্য যিটো জন ।
 তাৰ পৰামৰ্শ ৰাজা কৰিব এহণ ॥

নকৰিবা পুৰাতন ভৃত্য পৰিহাৰ ।
 অবিচাৰি কাকো নিদিবাহা কাৰ্য্যে ভাৰ ॥
 সংকল্প কৰিবা শীঘ্ৰে আলস্যক এড়ি ।
 মন্দকৰ্ম্মে গতি হলে চাবা ধৈৰ্য্য ধৰি ॥
 মন ইন্দ্ৰিয়ক বলে কৰিবা দমন ।
 নশ্বৰ সংসাৰ স্থখ কৰিয়া স্মৰণ ॥
 ৰাজা পাপাচাৰী যদি ৰাজ্য মধ্যে হয় ।
 সেহি পাপে প্ৰজাগণে ব্যাকুলিত বয় ॥
 ৰোগ শোক দুঃখ চিন্তা নুগুছে সদাই ।
 অকালে কালৰ হাতে কতো মৰি যাই ॥
 স্থানে স্থানে দুৰ্ভিক্ষতো মৰে প্ৰজাগণ ।
 নৃপতি কৰিলে পাপ ৰাজ্যৰ পতন ॥
 ৰাজা যদি জ্ঞানবন্ত ধৰ্ম্মশীল হয় ।
 সেহি পূণ্যে প্ৰজাগণো কোতুকে বঞ্চয় ॥
 প্ৰজাৰো ধৰ্ম্মত গতি হয় অবিৰত ।
 ধন ধান্ধে পূৰ্ণ থাকে সমস্ত ৰাজ্যত ॥
 অকালে মৰণ আৰু ৰোগ শোক ভয় ।
 ধৰ্ম্মৰ প্ৰভাৱে ৰাজ্যে ক্ৰমে ক্ষয় হয় ॥
 এই অৰ্থে শুনা বাপু কাহিনী পূৰ্ব্বৰ ।
 কৌশল্য নগৰে চিত্ৰাঙ্গদ নৃপবৰ ॥

পৰম ধাৰ্মিক ৰাজা সদা ধৰ্মে মতি ।
 সূশাসনে প্রজাপালে যেন বহুপতি ॥
 অনন্ত নাগত ব্রত বিখ্যাত ধৰণী ।
 প্রতি পৰ্বে এক মনে কৰে নৃপমণি ॥
 প্রজা সকলকো ৰাজা দেখাই দণ্ড ভয় ।
 ব্রত কৰিবাক প্রতিজনে আদেশয় ॥
 নৃপতিৰ ভয়ে ৰাজ্যে যত প্রজাগণ ।
 প্রাণপণে কৰে সবে ব্রত সমাপন ॥
 ব্রত পুণ্যফলে তৈৰ যত নাৰী নৰ ।
 দেহ এড়ি যায় সবে বৈকুণ্ঠ নগৰ ॥
 চুৰি হিংসা নাই ৰাজ্যে অকাল মৰণ ।
 স্বৰ্গতো অধিক স্থখে বঞ্চে প্রজাগণ ॥
 এই দেখা বাপু ধৰ্ম কৰ্মৰ প্রমাণ ।
 নৃপভয়ে সৰ্বজন লভিল কল্যাণ ॥
 লোভ সম বিপু নাই সত্য সম ধৰ্ম ।
 ক্ৰোধ তুল্য সৰ্বনাশী নাই মন্দ কৰ্ম ॥
 ব্যাধি শত্রু ধ্বং যদি থাকে অবশেষ ।
 ভবিষ্যতে হয় তাত যাতনা অশেষ ॥
 ৰাজ ধৰ্ম মতে তাক শেষ না ৰাখিবা ।
 সত্য পথে থাকি ধৰ্ম পালন কৰিবা ॥

শত্রু যদি তোমাপেক্ষা হীনবল হয় ।
 কৰিবা সংহাৰ তাত নাই পাপ ভয় ॥
 তেজবন্ত সহ যদি বাঢ়ে তব বণ ।
 সময়ন্তি কৰি তুমিবাছা অৰিগণ ॥
 কাতৰ শৰণাগত হয় যেহি জন ।
 তাহাক কৰিবা বক্ষা নকৰি নিধন ॥
 মিত্ৰৰ সন্মান আৰু শত্ৰুৰ দমন ।
 সাধুক তুমিবা বুলি মধুৰ বচন ॥
 পাপ হৈতে দূৰে বাপু থাকিবা সদায় ।
 পুণ্য কৰ্ম্মে দিবা মতি শক্তি অনুযায় ॥
 পুত্ৰবত মানি মনে যত প্রজাগণ ।
 দুখ সুখ সিসবৰ কৰিবা দৰ্শন ॥
 দেৱ পিতৃ অতিথিত মন শুদ্ধ কৰি ।
 যতনে তুমিবা বাপু দিবস সৰ্ব্বৰী ॥
 ভৃত্য সকলকো নেদেখাইবা অহঙ্কাৰ ।
 সবাৰ সন্তোষে হয় মঙ্গল অপাৰ ॥
 সত্যধৰ্ম্ম সৰ্ব্বক্ষণে কৰিবা পালন ।
 অসত্যে কাচিতো বাপু নেমেলিবা মন ॥
 ক্ৰোধ অহঙ্কাৰ আদি দুৰ্গুণ বিপুচয় ।
 ধৰ্ম্মবলে সবাকো কৰিবা পৰাজয় ॥

সৰ্ব্বক্ষণে ৰাখিবাহা শ্ৰীহৰিত মতি ।
 সতত মঙ্গল তব কৰিব শ্ৰীপতি ॥
 সযতনে নিজদেহ কৰিবা ৰক্ষণ ।
 কৰিব নোৱাৰে যেন শত্ৰু আক্ৰমণ ॥
 বিশ্বাসী ভৃত্যক সঙ্গে ৰাখিয়া তোমাৰ ।
 নিৰাপদে পাল। তুমি ইটো ৰাজ্য ভাৰ ॥
 শুনা সৰ্ব্বজন ইটো কথা পুৰাণৰ ।
 নিবন্ধিলো পদবন্ধে গই মূঢ় নৰ ॥
 হৰি কথা বুলি আক স্মৃথে পান কৰা ।
 অপাৰ সংসাৰ সিন্ধু অবহেলে তৰা ॥
 কালে আছে কেশে ধৰি প্ৰাণৰ সংশয় ।
 কোন দিনা যাই জীৱ নাহিকে নিৰ্ণয় ॥
 হেন জানি হৰি কথা শ্ৰবণ কীৰ্ত্তন ।
 কৰিয়া সাৰ্থক কৰা মনুষ্য জীবন ॥
 সব সাধুনৰ এই মূল তত্ত্ব ধৰি ।
 হৰিকৃপ হৃদে ধৰি বোলা হৰি হৰি ॥

নমো নমো হৰি মায়াদূৰ কৰি,
 কৰা মোক পৰিত্ৰাণ ।

অধম কিঙ্কর, তযু চৰণৰ,

তুমি বিনে নাহি আন ॥

শ্রুত কেতু ৰায়, পুত্রক শুনাই,

সাদৰে বুলিল বাণী ।

গৃহ ধৰ্ম্ম যত কৰিবো বেকত,

শুনা বাপু মনে মানি ॥

পূৰ্বে ত্রিনয়ন, অতি বিতোপন,

গৃহধৰ্ম্ম কথাচয় ।

পার্বতীৰ আগে, কৰিল প্রচাৰ,

শুনা বাপু শুভানয় ॥

জগত কাৰণ, দেব নাৰায়ণ,

তান পদে দিয়া মন ।

কাজ কৰ্ম্ম যত কৰিব সতত,

কৰি তাক্ৰ সমৰ্পণ ॥

মিথ্যা প্রবন্ধনা আৰু চুৰি হিংসা

অতি মহা পাপ যত ।

এড়ি সৰ্ব্বক্ষণ কৰি শুদ্ধ মন

হব হৰি সেৱা বত ॥

নিজ পিতা মাতা, সাখ্যাত দেবতা,

মানি মনে নিবন্তৰ ।

তাসম্বাক ভক্তি, কৰিয়া তৃপ্তি,
কৰিবেক সৰনৰ ॥

স্নেহৰ আধাৰ, কোন তাসম্বাৰ
সম আছে ধৰণীত ।

যাৰ সেৱা বলে, মানব সকল,
ধন্য হয় পৃথিবীত ॥

দেব দামোদৰ, হয় শ্ৰীতিবৰ,
দেখি সিসবৰ ভক্তি ।

জানি জ্ঞানী জনে, সেবি সৰ্ববন্ধে
সাধে জীবনৰ গতি ॥

সাখ্যাত ঈশ্বৰ, মানিয়া পিতৃক,
সেবিব তান চৰণ ।

মাতৃকো ঈশ্বৰী যেন মনে কৰি
তুষিবেক নৰগণ ॥

ঈশ্বৰী ঈশ্বৰ তোষে যদি নৰ
তাৰ আৰু কিবা ভয় ।

নাশি পাপচয় মিলে ভাগ্যোদয়,
জীবৰ সঙ্গতি হয় ॥

বসন ভূষণ যি যি দ্ৰব্যে মন,
কৰে পিতামাতাগণ ।

অতি ভক্তি ভাবে সদাই যোগাব
 ছায়া বর বঙ্গমন ॥

কোমল কথায় তুষিব সদায়,
 ইচ্ছামতে তাসম্ভাব ।

করি কাজ কর্ম, বাখা নিজ ধর্ম,
 পুরুষ হৈব উদ্ধার ॥

দস্ত অহঙ্কার, আদি অত্যাচার,
 পিতা মাতা আগে নব ।

নকরি সতত ছায়া অনুগত,
 থাকিবেক নিবন্তব ॥

কোন কর্ম করি, দিবস সর্ব্বদা,
 পিতা মাতা থাকে বঙ্গ ।

থাকি সেহিমতে প্রাণ মন চিত্তে
 তুষিব আনন্দ মনে ॥

বিদ্যা বুদ্ধি ধন, হলে লোকগণ
 প্রায় হয় পাপবন্ত ।

মনব কুবৃত্তি, নকবে নিবৃত্তি,
 পিতা মাতা নমানন্ত ॥

ধর্ম কর্ম তাব, হয় মহাভাব,
 জীবনো জানা অসার ।

যেন আত্মঘাতী অতিশয় পাণী
নৰ্কৰ নেপায় পাৰ ॥

ভাত্ৰ মাত্ৰ পিতৃ, স্ত্রী পুত্র অতিথি,
ইসকল ত্যজিনৰ ।

মুভুঞ্জিব অৰ্থ প্রাণান্তেও নৰ,
দোষ অতি গুৰুতৰ ॥

গুৰু বন্ধুগণ, অতিথি সজ্জন,
এড়ি যিটো নিজে খায় ।

সিটো মন্দমতি, না পায় নিকৃতি
অবশ্যে নৰকে যায় ॥

স্নেহময়ী মাতা, কত কষ্ট সহি
দশ মাস গৰ্ভে ধৰি ।

জন্মায় সন্তান, দুখে যায় প্রাণ
অতি মৰো জীউ কৰি ॥

ভূমিস্থ সন্তান দিয়ে স্তন দান
পৰম স্নেহত আই ।

বিচ্চা মৃত্রে পচি, থাকে চিৰকাল
যেন কষ্ট সীমা নাই ॥

ৰোগ সন্তানৰ, হলে সিমবৰ
মানে নাই শান্তি স্থখ ।

আহাৰ শয়ন, এড়ি দুই জন
সন্তানৰ দেখে মুখ ॥

স্নেহৰ আধাৰ, কোন তাসম্বাৰ
সম আছে সংসাৰত ।

হেন পিতৃ মাতৃ, যি কৰে অভক্তি
সেহি লোক পশুমত ॥

ধৰ্ম্ম কৰ্ম্ম তাৰ, সকলো অসাৰ
জীবনৰো নাই গতি ।

ইহ পৰকাল, নাহি তাৰ ভাল
নৰকে পৰে দুৰ্গতি ॥

জীবনৰ তৰী, চিৰ সহচৰী,
সতী ধৰ্ম্ম পত্নীগণ ।

মান্য কৰি মনে, বাখিব যতনে,
নুবুলিব কুবচন ॥

পৰম সাদৰে, ভাৰ্য্যা যদি নৰে
দিয়া বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ ।

বাখে যত্ন কৰি, দিবস সৰ্ব্বৰী
সৰ্ব্ব কৰ্ম্ম সিদ্ধিতাৰ ॥

সাধনী ব্ৰহ্মণীক, প্ৰাণান্তেও নৰ,
নকৰিব পৰিহাৰ ।

মহা পাপী দেবী, নাই তাত পৰে
 ভুঞ্জিব সিটো নিকাৰ ॥

নিজ কুলস্ৰীত বাথিবেক চিত
 নহয় যেন প্রমত্ত ।

পৰৰ বমণী সি কপ জননী
 মানিব মনে সতত ॥

বেশ্যা নাৰীগণে, জ্ঞানী মহাজনে
 নকৰিব চলাচল ।

যদি নৰচয় তাত বত হয়,
 সমূলঞ্চে যাইতল ॥

মাতা পুত্র সঙ্গ, না থাকিলে লোক
 বমণীক স্থানান্তৰে ।

নপঠাব কেহ, আছয় সন্দেহ
 বেদেও নিষেধ কৰে ॥

চাৰি বৰ্ষ পিতা, পালিব সন্তান
 তাৰ পৰে বিদ্বাধন ।

শিক্ষা দিব যত্নে যেন অসৎ কৰ্ম্মে,
 বিচলিত নোহে মন ॥

বিংশতি বছৰ, হলে তনয়ৰ
 গৃহ ধৰ্ম্মে দিব ভাৰ ।

সেহি দিনা হৈতে, পুত্রৰ সহিতে
কৰিব সম আচাৰ ॥

কন্যা সন্তানকো পৰম শ্রদ্ধাৰে,
গৃহী দিব শিক্ষাদান ।

যাৰ শিক্ষা বলে, অতি কোতুহলে,
শিক্ষিত হয় সন্তান ॥

বিদ্যাত পাৰ্গত, উত্তম বংশত
জাত খুজি আনি বৰ ।

কন্যা সমৰ্পণ কৰে বঙ্গ মনে,
যত বুদ্ধি মন্ত নৰ ॥

ইকৈ মিত্র ভাতৃ, ভগ্না বন্ধু জ্ঞাতি,
ভৃত্য আদি পৰিজন ।

স্বদেশ নিবাসী, স্বধৰ্ম্মি অতিথি,
পালিবেক সৰ্ব্বজন ॥

খাকি ধান ধন, এহি লোকগণ
নাপালয় গৃহী চয় ।

তেবে দেবী তাৰ, জীবন অসাৰ,
পশু মধ্য গণ্য হয় ॥

বেশ ভূমি বত, কিবা নিদ্রাশক্ত,
বিশ্রাম অতি ভক্ষণ ।

বাখি পৰিগিত, হব আনন্দিত
বুদ্ধিমন্ত গৃহী জন ॥

আহাৰ শয়ন, মৈথুন বচন,
পৰিগিত বাখি নৰ ।

সৰল বিনয়, শুদ্ধাচাৰী হয়,
ধৰ্ম্ম অতি সাৰোত্তৰ ॥

স্বকৰ্ম্মে উন্নতি, কৰি দিনে বাতি,
আলস্য কৰিয়া ত্যাগ ।

জানা প্ৰাণেশ্বৰী, কৈলো নিস্ত কৰি,
মিলে তাৰ মহাভাগ ॥

শত্ৰুত দানব সমান প্ৰভাব,
মিত্ৰত অতি বিনয় ।

গুৰু সজ্জনত, ভক্তি শক্তি মত
বাখিব গৃহস্থচয় ॥

নীচৰ সন্মান, মানীৰ অপমান,
নকৰিব কদাচিত ।

যেন যোগ্য যাৰ কৰি সতকাৰ,
সাধিব সবাবো প্ৰীত ॥

নৰৰ প্ৰকৃতি, বুজি ৰীতি নীতি,
কথাৰে পৰীক্ষা কৰি ।

তবে জ্ঞানী জনে, বিশ্বাসিব মনে,

শাস্ত্র তত্ত্ব মনে স্মরি ॥

শত্রু হীন বল, তাকো জ্ঞানীগণ,

থাকিব কবি সংশয় ।

নিজ তেজবল, দেখাব পবক,

যাতে কুল ধর্ম বয় ॥

আপোনার বশ, ঐশ্বর্য্য সম্পদ,

গুপ্ত কথা পবব ।

লোক উপকার, আদিকো প্রচার

নকরিব জ্ঞানীনব ॥

নিজে মহাজ্ঞানী, মনে দৃঢ় জানি

উচ্চ কিবা নীচ সম্ভে ।

নকরিব বাদ, মান যায় তাত,

এতে জানি বিজ্ঞ জনে ॥

যশ বিদ্বাদন, ধর্ম্মত যতন,

করিবেক সর্বক্ষণ ।

অসম্ভব সঙ্গ, পাপ মিথ্যা থঙ্গ,

এড়িবেক সাধুজন ॥

শক্তি মতে যত্ন, যথাকালে কর্ম্ম,

সময় অবস্থা চায় ।

কৰিব সজ্জন, ছয়া বহু গন,
আত নিত্য সুখ পায় ॥

ছয়া ক্ষমাবন্ত, যত সাধু সন্ত,
মিষ্ট বাক্যে গুৰুজন ।

তুমি ব সদায়, বন্ধু অভিপ্রায়,
হিত সাধি অনুক্ষণ ॥

সকলো জীবৰ, প্রতি সাধুনৰ,
কৰিব জ্ঞান সমান ।

ব্রহ্ম অংশী জীব, কোনো ভিন্ন নাই,
সবেও তান সন্তান ॥

বৃক্ষ আদি বোঝা, পথ সেতু বন্ধা,
গৃহ দেব পথিকৰ ।

কৰিলে মানব, জন্মৰ সার্থক,
গতি লভে জীবনৰ ॥

পিতা মাতা প্রীত বন্ধু বশীভূত,
লোকে যাব যশ গায় ।

সিটো মহাজন ধন্য ত্রিভুবন
অন্তে মোক্ষ গতি পায় ॥

সত্য ধৰ্ম্মসাব বীপু বশে যাব,
দীনৰ যিটো আশ্রয় ।

পৰ দ্বীধনে স্পৃহা নাই মনে

তাকে সাধু বুলি কয় ॥

দত্ত অহঙ্কার, কবি পবিহার,

ବାଧିବି ମବଳ ଗନ ॥

জন সমাজিত, নিজ পৰভেদ,

নকবিব কোন জন ॥

নিদ্রা মৈথুনৰ, শেষে নিৰন্তৰ,

আর ত্যজি যুত্র মল ।

জল মৃত্তিকাৰে বাহ শুদ্ধি কৰি.

অৰ্চিব হৰি চৰণ ॥

এই গৃহধন্য, অতি শ্রেষ্ঠ কন্যা,

যিটোজনে যানে সাব ।

জানা বাপুতাৰ কৰিলে নিস্তাৰ,

বংশ সমে আপোনাৰ ॥

শুনা সাধুজন, কবি এক মন,

হবিৰ পবিত্ৰ কথা ।

মনুষ্য জন্মব এই সার্বোত্তর.

অন্য যত সবে বৃথা ॥

এই চিন্তা মনে, করি সর্বক্ষণে,

इविक श्रद्धये धवि ।

আপোনাকো তাৰা পুৰুষ উদ্ধাৰা,
মুখে বুলি হৰি হৰি ॥

পদ ।

অনন্তৰে শুনা দেবী পাছ কথা যত ।
এহিমতে নৃপতি শিখাই নীতি তত্ত্ব ॥
তাত পাছে শুভক্ষণে দিন স্থিৰ কৰি ।
পাত্ৰ মিত্ৰ বন্ধুগণ আনিলা সাদৰি ॥
মহা সমাৰোহে ৰাজা বেদ বিধিমতে ।
দিলন্ত পুত্ৰক ৰাজ্য আনন্দিত চিত্তে ॥
ৰাণী সহ নৰপতি আত অনন্তৰে ।
হৰি সাধনार्থে গৈল অৰণ্য ভিতৰে ॥
তদন্তৰে পাছ কথা শুনা বসুমতি ।
কি কৰিলে পিতৃ ৰাজ্য লভি নৰপতি ॥
ৰাজ নীতি ধৰ্ম্ম নীতি বেদ শাস্ত্ৰ মত ।
শুনি নৃপতিৰ বৰ আনন্দ মনত ॥
গুছিল সমস্ত শৰীৰৰ পাপ মল ।
চন্দ্ৰ আগমানে যেন ৰজনী নিৰ্ম্মল ॥
ৰাজদূত দেখি যেন চোৰ দস্যুগণ ।
প্ৰাণৰ কাতৰে লৰ মাৰে তেতিক্ষণ ॥

কেশবী দৰ্শনে যেন মতে পশুচয় ।
 প্রাণ লৈয়া পলাবন্ত জানিয়া সংশয় ॥
 সেহি মত নৃপতিৰ গুনি তদ্ব জ্ঞান ।
 পাপ শৃগালৰ ভয়ে উড়িল পৰাণ ॥
 পিতৃ আজ্ঞা শিৰে ধৰি নৃপতি নন্দন ।
 স্বধৰ্ম্মতে কৰে সুখে প্রজাৰ পালন ॥
 বিষয় সম্ভোগে তান মনে তৃপ্তি নাই ।
 ব্রহ্মগয় দেখে সিটো প্রাণী সমুদায় ॥
 ৰাজধৰ্ম্মে থাকি মাত্ৰ নৃপে ৰাজ্য কৰে ।
 যি ৰূপ জনক ৰাজা মিথিলা নগৰে ॥
 প্রহ্লাদ মহন্ত যেন দৈত্য কুল পতি ।
 ৰাজ কাৰ্য্যে থাকি সদা হৰিতেসে বতি ॥
 সেহি মতে নৃপতিও কৰি এক চিত ।
 বিভূৰ চৰণে অৰ্পিলন্তু প্রাণ বিত্ত ॥
 প্রজাসব দেখি যেন সন্তানৰ নয় ।
 পিতৃৰ আড়ত থাকি সম্ভোষ লভয় ॥
 ৰাজ আজ্ঞা মতে নগৰৰ প্রজাগণ ।
 ধৰ্ম্মত একান্ত মতি ৰাখে প্রাণপণ ॥
 পাপ বৃত্তি চুৰী হিংসা নাহি তাসম্ভাৰ ।
 সৰ্ব্বক্ষণে দেখি যেন সাধুৰ আচাৰ ॥

পৰ দুখে দুখী প্রজা মাঝে পৰ হিত ।
 পৰম্পৰ দেখি যেন পৰম সুহৃদ ॥
 দৰিদ্ৰ অভাগী যদি থাকে কোন জন ।
 ভাতৃ বন্ধুগত স্নেহে তাকে প্রজাগণ ॥
 নৃপতিৰ তেজে তাসম্মৰ মন প্রাণ ।
 গুছিল মনৰ মল জন্মি দিব্য জ্ঞান ॥
 এহি মতে নৰপতি ধৰ্ম্ম লীলা কৰি ।
 পৰম সন্তোষে আছে হৰি ব্রত ধৰি ॥
 পাছ কথা কওঁ শুন! অনন্তৰে তাৰ ।
 কি কৰিল প্রজাপাল নৃপতি কুমাৰ ॥
 এক দিনা মনে মনে ভাবে নৃপবৰ ।
 যুগয়া উদ্দেশ্যে যাওঁ অৰণ্য ভিতৰ ॥
 বিশেষত ক্ষি য়ৰ ইটো মহা ধৰ্ম্ম ।
 সাধু মুনি সকলৰো লভিবোহো সঙ্গ ॥
 অপৰূপ প্রকৃতিৰ শোভা মনোহৰ ।
 নানা রূপ দেখিবোহো অৰণ্য ভিতৰ ॥
 এহি বুলি নৰপতি সাজি মৈন্য গণ ।
 পাত্র মন্ত্ৰী সকলকো বুলিল বচন ॥
 যুগয়া উদ্দেশ্যে গই যাওঁ বন মাজ ।
 তোৰা সবে পালিয়া থাকিবা বাজ কাজ ॥

হেন মতে আদেশ কৰিয়া নৃপবৰ ।
 হৰিক শ্মৰিয়া বাজ ভৈলা নগবৰ ॥
 সেনাগণ সমে এহিমতে নৰৰায় ।
 পৰম আনন্দ মনে পথে চলি যায় ॥
 এড়াই জনপদ নদনদী বহুতৰ ।
 পশিলন্ত ক্ৰমে গৈয়া অৰণ্য ভিতৰ ॥
 নৃপতিক দেখি যেন প্রকৃতি সুন্দৰী ।
 সমাদৰে মাতি মাতি নিয়ে আগকৰি ॥
 মন্দ মন্দ সমীৰণ বয় অনুক্ষণ ।
 তাহাৰ পৰশে যেন বৃক্ষলতাগণ ॥
 নানা ভাব ভঙ্গি কৰি নৃপতিক চাই ।
 যি রূপ আনন্দধনী প্রিয়তম পাই ॥
 অপৰূপ অৰণ্যৰ শোভা বিতোপণ ।
 দেখি ২ নৃপতিৰ মুগ্ধ হয় মন ॥
 কোনো স্থানে নানাকূপ বিহঙ্গম চয় ।
 সুললীত গান কৰি আনন্দে থাকয় ॥
 কোন স্থানে দেখে নানা মত জন্তুগণ ।
 মন স্থখে চড়ি চড়ি ভ্ৰমে অনুক্ষণ ॥
 শ্রবণত কোকিলৰ নাদ সুললিত ।
 শুনি মনপ্রাণ অতি হয় পুলকিত ॥

হেন অপকৃপ দৃশ্য দেখি নৃপবর ।
 পশিলন্তু গৈয়া এক আশ্রম ভিতর ॥
 দেবর দুর্লভ সিটো স্থান চমৎকার ।
 দেখি নৃপতিব আনন্দর নাহি পার ॥
 দেখোঁতে নয়ন তৃপ্তি হৃদয় জুড়াই ।
 বোগ শোক দুখ তৃষ্ণা নাহিকে সিঁচাই ॥
 পথর উভয় পার্শ্বে নানা বৃক্ষ চয় ।
 নব নব ফল পত্রে সুশোভিত হয় ॥
 নানা জাতি কুসুমর গন্ধ মনোহর ।
 তাহার পৰশে মুগ্ধ হয় দেব নর ॥
 মলয়া পবন তাত বহয় সদাই ।
 চিৰকাল থাকে তাব বসন্ত নাযায় ॥
 স্বৰ্গ অপেশ্বর গণ আসি নিবন্তর ।
 দেখয় অপূৰ্ব শোভা ধাঘি আশ্রমর ॥
 বমণীৰ সমাগমে সিটো বম্যবন ।
 নীলমেঘে সৌদামিনী যেন কবে বঙ্গ ॥
 নানা জাতি পক্ষী তাত আছে পড়ি পড়ি ।
 পকাফল খাই মন সুখে গান কৰি ॥
 পুষ্পগন্ধে গুণ গুণ কৰি মধুকর ।
 মত্ত হুয়া মহানন্দে ভ্রমে নিবন্তর ॥

দ্বিজগণো স্থানে স্থানে বেদধ্বনি করি ।

হোম যজ্ঞ করি পূজে সনাতন হরি ॥

অনুমাত্র পাপ মতি নাই কারো মনে ।

হরি আবাধনা করি থাকে সবে বশে ॥

হেন অপকৃপ স্থান পাই নবপতি ।

ধাৰে ধাৰে যায় হরিপদে বাধি মতি ॥

মৃগয়ার চিন্তা তান সব ভৈল দূৰ ।

বিভূৰ চৰণে ভক্তি বাঢ়িল প্রচূৰ ॥

হরির অদ্ভুত লীলা দেখি নববায় ।

সিবেলা তাহান দেহে যেন প্রাণ নাই ॥

হৰিতে অৰ্পিয়া সেহিবেলা প্রাণ মন ।

ধ্যান ধৰি আছিলন্ত রাজা কতোক্ষণ ॥

অনন্তবে নৃপমণি চক্ষু মেলি চায় ॥

আগ বাঢ়ি আক কতো দূৰে চলি যায় ॥

এহিমতে গৈয়া পাছে রাজার নন্দন ।

মহাতপা মুনিসহ হয় দৰশন ॥

বেদ শাস্ত্রে অতি বিশাৰদ মুনিবর ।

শৰীৰৰ জ্যোতি যেন মধ্যাহ্ন সূর্য্যৰ ॥

বোগাসনে বসি সনাতন ব্রহ্ম নাম ।

এক চিতে আছে জপি নাহিকে বিৰাম ॥

হেন দেখি ভক্তি ভাৱে গৈয়া নৰপতি ।
 ঋষিৰ চৰণ পদে কৰিল প্ৰণতি ॥
 নৃপতিক চাই সেহি বেলা তপোধন ।
 মহা স্নেহে আশীৰ্বাদ দিল বঙ্গ মন ॥
 সাধুৰ লক্ষণ জানি পাছে ঋষি ৰায় ।
 বসিবাক লাগি দিলা আসন বঢ়ায় ॥
 পৰম আনন্দে তাত বসি নৰপতি ।
 নানা ধৰ্ম্মালাপ কৰে ঋষিৰ সংহতি ॥
 অনন্তৰে নৰনাথ প্ৰজাপাল ৰায় ।
 কৰিলন্ত সাৰ প্ৰশ্ন লোকৰ কুপায় ॥
 দুঃখ পূৰ্ণ এই ভব সংসাৰ সাগৰে ।
 অল্লবুদ্ধি নৰগণ কি প্ৰকাৰে তৰে ॥
 কোন বা উত্তম তত্ত্ব বেদান্তৰো নয় ।
 কুপা কৰি কোৱা মোৰ গুছোক সংশয় ॥
 ৰাজাৰ বিনয় বাক্য শুনি মুনিবৰ ।
 স্নেহৰসে দিল তাক্ষ উচিত উত্তৰ ॥
 সাধু সাধু ৰাজা মতি উত্তম তোমাৰ ।
 যিটো কথা পুছিলাহা সংসাৰতে সাৰ ॥
 মায়ায় বিমুক্ত যত লোক সমুদায় ।
 সি সবৰ উদ্ধাৰৰ শুনियो উপায় ॥

কায়মনোবাক্যে বাজা সদা সৰ্ব্বক্ষণ ।
 মহাৰঙ্গে অৰ্চিবাহা হৰিৰ চৰণ ॥
 যজ্ঞ হোম দান আদি যত কৰ্ম্মচয় ।
 তাক্ৰ সমৰ্পিলে সবে হোৱয় অক্ষয় ॥
 যিটো মহাজনে আপোনাৰ প্ৰাণ মন ।
 ঈশ্বৰত কৰিলেক স্থখে সমৰ্পণ ॥
 মিজনৰ প্ৰয়োজন কিবা জগতৰ ।
 ইথাৰতে মোক্ষগতি সাধিল জন্মৰ ॥
 সকলোৰে শ্ৰেষ্ঠ হৰি জগতৰ সাৰ ।
 সৃষ্টি স্থিতি লয় হয় ইচ্ছায় যাহাৰ ॥
 মন দিয়া শুনা বাজা বেদৰ বচন ।
 ব্ৰহ্মা আদি কৰি যত আছে দেৱগণ ॥
 অগ্নি পঞ্চানন আৰু অশ্বিনী-কুমাৰ ।
 আদিত্য সকল দুৰ্গা আদি মাতৃ আউৰ ॥
 দশদিক ধনেশ্বৰ ভূজঙ্গ বিকট ।
 বিষ্ণু যম ৰবি শশী পিতৃগণ যত ॥
 ষড়ানন, গজানন সমে দেৱগণ ।
 সকলো ঈশ্বৰ হস্তে লভিল জনম ॥
 কিন্তু শুনা তাসম্বাৰ মন্দ কৰ্ম্ম যত ।
 নেজানে পিতৃক পিতৃ বুলি অজ্ঞানত ॥

গৰ্বভবে প্ৰতি দেবে বুলিলন্ত বাণী ।
 হৰ্তা কৰ্তা মই সব মোকে পূজাপ্ৰাণী ॥
 এই কথা লৈ সবে দেৱৰ ভিতৰ ।
 বহুকপ তৰ্কবাদ ভৈল পৰস্পৰ ॥
 প্ৰথমে উঠিয়া অগ্নি দেবগণ মাজ । ৪৯৯৬/অ
 সদৰ্পে কহিল শুনা সকল সমাজ ॥
 ধ্যান পূজা কৰে যদি লোক সমুদায় ।
 মোকে মাত্ৰ শ্ৰেষ্ঠ মানি পূজোক সদায় ॥
 মই দেখা জগতৰ সবাৰো প্ৰধান ।
 মোৰ অবিহনে কাৰো নৰহে পৰাণ ॥
 যি হেতু অভাবে মোৰ নৰহয় প্ৰাণী ।
 নিঃসন্দেহে পূজা মোক সবে সাৰ মানি ॥
 যদি অপ্ৰত্যয় কৰা দেখা সৰ্বজন ।
 মই এড়ো কিপ্ৰকাৰে বহয় জীবন ॥
 এহি বুলি তথা হৈতে অগ্নি ক্ৰুদ্ধ কৰি ।
 থাকিলন্ত গৰ্বমনে দেহৰ অন্তৰি ॥
 পৰম পুৰুষ হৰি তেজৰ প্ৰভাৱে ।
 নটলিল বৃক্ষ যেন বিচনিৰ বাৰে ॥
 নুটুটিল শৰীৰৰ কিছু তেজ বল ।
 ছুঙণে প্ৰকাশে যেন প্ৰফুল্ল কমল ॥

প্রাণ আক অপান রূপী অগ্নিনীকুমাৰ ।
 এইকপে কবিলন্ত প্রাণ পৰিহাৰ ॥
 তথাপি নহৈল শৰীৰৰ কোনো ক্ষয় ।
 পূৰ্ণকপে দেহ দোষি কৰে অতিশয় ॥
 তদন্তৰে দশদিক কুবেৰ পবন ।
 মন মহাদেৱ আদি যত পিতৃগণ ॥
 ধৰ্ম্ম, অগ্নি, আকাশ, ভাস্কৰ অহঙ্কাৰ ।
 সপ্তধাতু কাম-মায়া দুৰ্গা নাম যাৰ ॥
 কাষ্ঠা বায়ু বিষু আৰু ইন্দ্ৰিয় সকল ।
 একে একে সৰে দেহ এডে দেখাই বল ॥
 কিন্তু দেহ পূৰ্ব্বৰং হৰিৰ কৃপায় ।
 এক ভাবে আছে দেখি সৰে লাজ পায় ॥
 সব মানে দূৰ ভৈল গৰু অহঙ্কাৰ ।
 কাৰ্য্যত বুজিল হৰি জগতৰ মাৰ ॥
 দণ্ডবৎ হৈয়া যত দেৱতা সকল ।
 কৰিবে লাগিল স্তুতি ত্যজি মন মল ॥
 নমো নমো অনন্ত অচ্যুত সনাতন ।
 সবাৰো আশ্রয় তুমি জগত কাৰণ ॥
 তুমি শ্ৰীজা তুমি পাল তুমি কৰা ক্ষয় ।
 তোমাতেমে হন্তে হোৱে সৃষ্টি স্থিতি লয় ॥

নেছানি তোমাক বিভো কবি অহঙ্কার ।
 আপুনি চিন্তিছেঁ আপোনার মহাগার ॥
 তুমি পিতৃ আমাদার জানে সর্বজন ।
 তথাপি নিচিনো আমি কিনো কুলক্ষণ ॥
 ক্ষমা কৰা প্রভু আমি পশিলো শরণে ।
 পিতৃ নেক্ষেমিলে পুত্রে ক্ষমিবেক কোনে ॥
 অশ্বিনীকুমার তুমি দেব হতাশন ।
 তুমি লক্ষ্মী সৰস্বতী আকাশ শমন ॥
 তুমি সপ্তধাতু তুমি বিষ্ণু জলেশ্বর ।
 ইন্দ্রিয় সকলো তুমি বিধিনি ঈশ্বর ॥
 তুমি অহঙ্কার তুমি আদিত্য দ্বাদশ ।
 তুমি মায়া তুমি পৃথ্বী তুমিয়েই ধনেশ ॥
 তুমি দুৰ্গা তুমি শিব তুমি দশদিক ।
 ইত্যাদি সকলো গুণ তোমাতে বিদিত ॥
 নহলে কিরূপে ইটো দেহ মনোহর ।
 সমভাবে আছে কাকো নকৰি নির্ভর ॥
 তুমি সকলোৰে আদি দেব নাৰায়ণ ।
 তোমাক নিচিনো আমি অজ্ঞান কাৰণ ॥
 আমাদাক তুমি হৰি সৃজন কৰিয়া ।
 স্থানে স্থানে স্থাপি আছা নিজ শক্তি দিয়া ॥

আমাক উচিত নোহে কৰা পৰিত্যাগ ।
 দিয়া পিতৃ আগামৰ মাৰ যেন ভাগ ॥
 নিতান্ত অবোধ আমি তোমাৰ সন্তান ।
 কৃপাগুণে সৰ্বদায় কৰি আছা ত্ৰাণ ॥
 পিতৃ নিদাকণ হলে পুত্ৰৰ উপৰ ।
 জীৱন্তে মৰণ তুল্য হয় নিবন্তৰ ॥
 যদিও নেজানি হৰি কৰিছে অন্যায় ।
 তথাপি পিতৃৰ স্নেহ পুত্ৰত নেযায় ॥
 এহিমতে স্তুতি দেৱে কৰে নানা মত ।
 প্ৰসন্ন ভৈলন্ত হৰি দেবতা গণত ॥
 পৰম সাদৰে হৰি জগতৰ ঈশ ।
 দেৱক বুলিলা বাণী কৰিয়া হৰিষ ॥
 শূনা মোৰ অংশীভূত দেৱতা নিচয় ।
 মই অজো মই পালো মই কৰো ক্ষয় ॥
 মোত হন্তে যত কিছু দেখা প্ৰাণীগণ ।
 মোৰ ইচ্ছা মতে হয় সবাবো জনম ॥
 অনন্ত শক্তি বলে ভুবন চৌধয় ।
 ৰাখি আছো লীলাছলে কৰিয়া নিৰ্ভয় ॥
 কত ব্ৰহ্মা কত কদ্ৰ দিকপালগণ ।
 কত ৰবি কত শশী কত হুতাশন ॥

ক্রীড়া হেতু ইসৰৰ কৰিয়া উদ্ধৰ ।

কালে কালে কৰি থাকো আনন্দ উৎসৰ ॥

লীলা ভিন্ন মোৰ কিছু নাই প্ৰয়োজন ।

মোৰ নিজ শক্তি বলে ৰাখো সৰ্বক্ষণ ॥

তথাপি নিয়ম কৰো উপদেশ লোৱা ।

তোমাসাৰ প্ৰতিজ্ঞনে দুই মূৰ্তি হোৱা ॥

এক মূৰ্তি অলক্ষিতে প্ৰবেশি শৰীৰ ।

সৰ্বক্ষণে কৰা ৰক্ষা সকলো প্ৰাণীৰ ॥

অন্য মূৰ্তি দেৱ কাৰ্য্যে থাকা অবিৰত ।

সৰ্ব কৰ্ম্ম সাধি স্থখে স্বৰ্গ ভূবনত ॥

অন্তে সবে মোৰ শৰীৰতে যাইব লীন ।

তোমাসাত মোৰ কিছু নাহি ভিন্নাভিন্ন ॥

ছত্ৰাশন তব নাম হৈব বৈশ্বানৰ ।

প্ৰাণ ও অপান নাম অশ্বিনীকুমাৰ ॥

গৌৰী তুমি হিমালয় সূতা নাম ধৰি ।

ধৰ্ম্ম তুমি যম মহতত্ত্ব ত্ৰিপুৰাৰী ॥

মন হব বিষ্ণু নাম স্কন্দ অহঙ্কাৰ ।

দুৰ্গা তুমি শৰীৰস্থ মায়া নাম যাৰ ॥

কাষ্ঠাগণ দশ বৰুণ কন্যা নাম ধৰি ।

গজানন পৃথিবীৰ গুণ ৰূপ কৰি ॥

শব্দীকৃত মণ্ড ধাতু নামে নানা ভূত ।
 পিতৃগণ ইন্দ্রিয়ব কৰ্ম্মত প্রস্তুত ॥
 পবন কুবেৰ আদি যত দেব চয় ।
 সকলো মিলিয়া কৰা জীৱক নিৰ্ভয় ॥
 এহিমতে আদেশ কৰিয়া নাৰায়ণ ।
 বিদায় দিলন্ত দেবে প্ৰসন্ন বদন ॥
 দেৱতায়ো হৰিপদে নমস্কাৰ কৰি ।
 স্ব স্ব স্থানে চলি গৈল নিজ মন পুৰি ॥
 জগত ঈশ্বৰ সেই সৰ্বদ শক্তি মান ।
 দেৱক মহিমা দেখাই ভৈল অন্তৰ্দ্ধান ॥
 বিটো জিজ্ঞাসিলা ৰাজা নাৰায়ণ তত্ত্ব ।
 পৰম অমূল্য কথা কৰিলো বেকত ॥
 সবাবো প্ৰধান হৰি উৎপত্তিৰ স্থল ।
 যেন বৃক্ষ বৃদ্ধি হয় মূলে দিলে জল ॥
 সেহিমতে মাত্ৰ হৰি পদে ৰাখামন ।
 হৰি তৃপ্ত হৈলে তৃপ্ত হয় ত্ৰিভুবন ॥
 কৰিছো মিনতি হেৰা শুনা সাধুজন ।
 ধৰ্ম্ম তত্ত্ব পদ ইটো অতি বিতোপন ॥
 মহাপ্ৰথমে কৰা পান কৰি এক চিত ।
 তেমে সবে তৰিবাহা দুৰ্য্যোৰ কলিত ॥

আপদ সম্পদ বন্ধু হৰি সাৰাংসাৰ ।
 তেঁওৰ নাম গুণ বিনা জীবন অসাৰ ॥
 হেনজানি সৰ্ব্বজনে দিবস সৰ্ব্বৰী ।
 জন্মৰ সান্ফল কৰা বুলি হৰি হৰি ॥

পদ ॥

অনন্তৰে মহাতপা মুনি মহাশয় ।
 পৰম সাদৰে পুনঃ নৃপতিত কয় ॥
 নবৰ ছল্লভ যিটো জগত ভিতৰ ।
 জ্ঞানী সকলেও যাৰ নেপাই ওছৰ ॥
 হেনয় অমূল্য বস্তু ধৰ্ম্ম তত্ত্ব বয় ।
 ভকতে শুনিলে আক ভক্তি দৃঢ় হয় ॥
 পাতকী সকলে আত নপাতয় কান ।
 যেন অন্ধ ফুৰে পথে বাতুল সমান ॥
 দিশ বিদিশৰ একো উদিশ নাপাই ।
 সিগতে সংসাৰী নৰে পথ হৰুয়াই ॥
 দুৰ্গম অৰণ্য পথে ভ্ৰমে নিবন্তৰ ।
 মোহ বাঘে পাই শেষ কৰে জীবনৰ ॥
 নেজানে কাষতে কাল আছে দিনে ৰাতি ।
 আচৰিত কৰ্ম্ম দেখি হিয়া যায় ফাটি ॥

দেহ সাত্ৰাজ্যৰ মাজে মন নৰপতি ।
 তাক নদমিলে বাজা নখণ্ডে দুৰ্গতি ॥
 মনে নৰ্ক মনে স্বৰ্গ মনে দুখ শাস্তি ।
 মনেই দেহক লৈয়া ভ্ৰমে দিনে বাতি ॥
 এই মন যেহি জনে স্থপথে চলায় ।
 সার্থক জীবন তেঁওৰ ভাগ্য সীমা নাই ॥
 অসৎ পথত যিটো সঁপে প্ৰাণ মন ।
 তাৰসম ভাগ্য হীন আছে কোন জন ॥
 শুনা বাজা কণ্ঠ মই ভক্তিৰ বহস্য ।
 কিকপে হোৱয় হৰি ভকতৰ বশ্য ॥
 সদগুৰু আশ্ৰয়ে প্ৰথমতে থাকি নৰ ।
 শিক্ষিব যতেক কৰ্ম তদ্ব সংসাৰৰ ॥
 সাধু উপদেশ নৰে শিৰোগত কৰি ।
 অপাৰ সংসাৰ সিন্ধু স্থখে যাই তৰি ॥
 গুৰুৰ কৃপায় নৰ ব্ৰহ্মজ্ঞান পায় ।
 লভিলে ঈশ্বৰ তদ্ব পাপ দূৰে যায় ॥
 বিহু পাদপদ্ম নৌকা জগতৰ মাৰ ।
 তান্তু বিনে নাই কাৰো সংসাৰ নিস্তাৰ ॥
 শঙ্কৰৰ আগে হৰি বুলিলন্ত বাণী ।
 মোৰ ভকতিত মাত্ৰ তৰে যত প্ৰাণী ॥

কাম ক্ৰোধ লোভে বশীভূত নৰ চয় ।
 নাপাই নিস্তাৰ শিব কহিলো নিশ্চয় ॥
 বিষয় সন্তোগে যাব হয় বিৰকতি ।
 সিঁজনে সাধিলে জানা জীবনৰ গতি ॥
 যত কৰ্ম মানেন কৰে মোতে সমৰ্পণ ।
 কায়মনো বাক্যে সেবে মোহোৰ চৰণ ॥
 সেইজন সাধু জানা মহা পুণ্যবান ।
 দেহ এড়ি যাইব সিটো মোৰ নিজ স্থান ॥
 ঘৃণিত নৰক গাজে যত পাপী গণ ।
 ভুঞ্জয় স্বকৰ্ম হেতু দুখ অগণন ॥
 তন্তুল্য নৰক ইটো মানব শৰীৰ ।
 শোকে দুখে জঞ্জৰিত সৰ্বদা অস্থিৰ ॥
 মেদ মজ্জা বেতঃ বক্ত স্নায়ু অস্থি মাংস ।
 মল মূত্রে পৰিপূৰ্ণ কৃমিগণ বাস ॥
 দুৰ্গন্ধ ছালৰে ঢকা অপবিত্ৰ কায় ॥
 নৰকৰ ঘৰ এই জানিবা সদায় ॥
 বিষয় প্ৰবৃত্তি দুখ নৰকৰ দ্বাৰ ।
 সংসাৰে নিবৃত্তি স্থখ মাত্ৰ অতি দাৰ ॥
 সংসাৰে আসক্তি শূন্য যিটো মহাজন ।
 সি সি জন এক মাত্ৰ মুক্তিৰ ভাজন ॥

প্রজ্বলিত হুতাশনে যেন কাষ্ঠ চয় ।
 কণেকতে দগ্ধ কৰি কৰে ভস্মময় ॥
 সেহিমত জ্ঞানরূপ অগ্নিৰ প্ৰভাৱে ।
 পাপ কৰ্ম্ম সকলৰ প্ৰলয় মিলাৰে ॥
 হৃদয় আকাশে উপজিলে তত্ত্বজ্ঞান ।
 পৰমাত্মা জ্ঞাত হয় সিটো পূণ্যবান ॥
 পুণ্যৰ প্ৰভাৱে নৱ পূৰ্ণভাব পায় ।
 সিসৰ সংসাৰে জন্ম নলৱে দুনাই ॥
 গুৰু উপদেশ আৰু বেদ শাস্ত্ৰ মানে ।
 সেহিসে জানিবা ৰাজা হৰি তত্ত্ব জানে ॥
 সহজে ইন্দ্ৰিয় বশ কৰে যিটো জন ।
 অন্তে পায় মুক্তিপদ নাযায় খণ্ডন ॥
 ইন্দ্ৰিয়ৰ বশীভূত যত নৰচয় ।
 মায়াৰূপী ৰমণীৰ ৰূপে ভোল হয় ॥
 অলৌকিক সৌন্দৰ্য্যত ভুলি নৰগণ ।
 অগ্নিত পতঙ্গ প্ৰায় হোৱয় দহন ॥
 নৰকৰ দ্বাৰ এক নাৰীৰ সংহতি ।
 জানি সিদ্ধ জনে তাত নকৰয় প্ৰীতি ॥
 নিৰ্লিপ্ত থাকিলে নৱ বিষয় স্মৃথত ।
 নজন্মে বিশেষ দোষ প্ৰমদা সম্ভৱত ॥

আপোন কৰ্ত্তব্য কৰি দিন কৰে ক্ষয় ।
 নাথাকে একোতে বত বিনে ক্লপাময় ॥
 প্ৰাণী হিংসা আদি পাপ কৰে বিসৰ্জন ।
 হেলায় আত্মাৰ গতি সাধে সিটোজন ॥
 হিংসা শূন্য ক্ষমাৰন্ত্ৰ সৰ্বভূতে দায়া ।
 সিজন তৰিল জানা সংসাৰৰ মায়া ॥
 সংসাৰ বাসনা শোক দুখ অহঙ্কাৰ ।
 ত্যজিয়া যিজনে কৰে ঈশ্বৰ বিচাৰ ॥
 আত্ম ভুলি সব চিন্তা ঈশ্বৰতে কৰে ।
 তাহাকে সমাধি বোলে জ্ঞানী নিৰন্তৰে ॥
 জগতৰ দৃশ্যবস্তু সমস্তে নশ্বৰ ।
 এই আছে এই নাই ঘূৰে নিৰন্তৰ ॥
 এক মাত্ৰ দয়াময় প্ৰভু ভগবান ।
 সমভাবে সৰ্বকালে থাকে বিদ্যমান ॥
 ইন্দ্ৰিয় দমনে জীৱ নিজ মিত্ৰ হয় ।
 অজিত ইন্দ্ৰিয় শত্ৰু জানিবা নিশ্চয় ॥
 সৰ্বভূতে ৰাজা নাই মত ভেদ যাৰ ।
 ব্ৰহ্মময় দেখে সিটো অখিল সংসাৰ ॥
 ধ্যানকালে হৰি হয় অন্তৰে বিৰাজ ।
 সিজনে সাধিলে জানা জীৱনৰ কাজ ॥

প্রাণীৰ অন্তৰে স্থিত প্রভু ভগবান ।
 যিজনে জানয় তেঁও প্রকৃত বিদ্বান ॥
 সিজনে হেলায় বাছা মুক্তি পথে যায় ।
 সংসাৰ বন্ধনে তাক্কা কাচিতো নাপায় ॥
 শোক দুখ জীবনৰ সবাকো সংহাৰে ।
 নুঘূৰে সিসৰ সাধু দুনাই সংসাৰে ॥
 বিছাড়াবা সেই ব্রহ্ম হয় নিকপণ ।
 সৎ শিক্ষায় মাত্র কৰে বন্ধ বিনাশন ॥
 মায়া মোহে ব্যস্ত লোক জগত ভিতৰে ।
 মিহেতু নাপায় ত্রাণ সংসাৰ সাগৰে ॥
 যেহি স্থান অতিশয় মৰমৰ ঠাই ।
 তাকে ধৰা মানবৰ পতনৰ ঘাই ॥
 এই মায়া যদি নৰে কৰে পৰিত্যাগ ।
 অবশ্যে জানিবা তাৰ মিলে মহা ভাগ ॥
 স্নেহ হেতু ব্রহ্মা দেবে কহিছে পূৰ্বত ।
 অতি স্নেহীজন মুক্তি নোহে সংসাৰত ॥
 ভাৰ্য্যা পুত্ৰ ধন জন বুলি মোৰ মোৰ ।
 অন্তকালে সেই চিন্তা নোহে তাৰ দূৰ ॥
 এহি মায়াতেসে সিটো ত্যজি প্রাণ ধন ।
 পৰ জন্মে নাপাই তেঁও হৰিৰ চৰণ ॥

যিটো নৰে কৰে হেলে মায়া পৰিহাৰ ।
 সিজনে মেলিল জানা মুকুতিৰ দ্বাৰ ॥
 এহি অৰ্থে শুনা বাজা কাহিনি পূৰ্বৰ ।
 ভৰত নামেৰে বাজা ক্ষত্ৰি বংশধৰ ॥
 অন্তকালে যোগ সাধি নৃপতি সৃজন ।
 অৰণ্যে আছিল সূখে লভি দিব্যজ্ঞান ॥
 দৈব্য যোগে যুগ শিশু পাই নৰপতি ।
 তাৰ পালনতে বাজা ব্যস্ত হয় অতি ॥
 অন্তকালে যুগ শিশু চিন্তা মনে ধৰি !
 শৰীৰ কৰিল ত্যাগ হৰিক পাসৰি ॥
 সেই হেতু পৰজন্মে যুগ জন্ম পায় ।
 না পাইল মুকুতি বাজা পৰিয়া মায়ায় ॥
 মায়ায় বিমুক্ত যিটো হয় মূঢ় ভাৰে ।
 তাক জানা সৰ্বনাশী দুৰ্গতিয়ে পাৰে ॥
 স্নেহ অৰ্থে শুনা আৰু পূৰ্বৰ বৃত্তান্ত ।
 বনত আছিল দুই পক্ষী অতি শান্ত ॥
 কপোত কপোতি স্ত্ৰী পুৰুষ দুইজন ।
 পৰস্পৰ দুয়ো যেন এক প্ৰাণ মন ॥
 ক্ষণেকো নেদেখি কাকো নপাৰে বহিতে ।
 এহি মতে কতো দিন থাকে হৃষ্ট চিত্তে ॥

কত দিনে কপোতিৰ এক শিশু হয় ।
 পৰম স্নেহেৰে দুয়ো তাহাক পালয় ॥
 এক দিনা আহাৰার্থে পক্ষী দুয়োজন ।
 শিশু এড়ি অন্যস্থানে কৰিল গমন ॥
 সেহি বেগা ব্যাধ এক আসিয়া ত্বৰায় ।
 ধৰিল শিশুক মহানন্দে তাত পায় ॥
 হেনকালে ভক্ষ লৈয়া কপোত কপোতী ।
 বাঁহৰ ওচৰ পাই কুতুহলে অতি ॥
 দেখিল ব্যাধৰ হাতে শিশুৰ অবস্থা ।
 দুষ্ঠ ব্যাধে বন্দী কৰি বাখিয়াছে তথা ॥
 পুত্ৰ শোকে দুয়ো ভৈল অত্যন্ত কাতৰ ।
 সহিব নোৱাৰি দুখে কৰে ধৰকৰ ॥
 কপোতী পাৰিল গৈয়া শিশুৰ ওপৰে ।
 ততক্ষণে ক্ৰূৰ ব্যাধ ধৰি বন্দী কৰে ॥
 ভাৰ্য্যা পুত্ৰ বন্দী কপোঁ সহিব নোৱাৰি ।
 নিজেও দিলন্ত ধৰা প্ৰাণ মায়া এড়ি ॥
 স্নেহ বশে এহিমতে পক্ষী দুয়োজন ।
 ব্যাধৰ হাতত পৰি ত্যজিল জীবন ॥
 হেন জানি স্নেহত আসক্তি নৃপবৰ ।
 নকৰিবা কদাচিতো অনর্থক যব ॥

পূণ্যকৰ্ম একমাত্র জীবনৰ গতি ।
 যাৰ বলে সাধুগণে পায় অব্যাহতি ॥
 হেন পথ পৰিহৰি যিটো দুৰাচাৰ ।
 দিবা নিশি পাপে মজি কৰে অনাচাৰ ॥
 মিজনে অচিৰে নৃপ নানা দুখ পায় ।
 যেনে পাপ তেনে ভোগ এড়ন না যায় ॥
 যিটোজন দুষ্কৰ্মত সদা হয় বত ।
 ব্যাধিও জানিবা বাজা তাৰ অনুগত ॥
 সকল ব্যাধিৰ মূল পাপ শিৰোমণি ।
 জৰা দীন দুঃখ শোক ঘটায় বিধিনি ॥
 সকলো নাশৰ মূল জানি জ্ঞানীগণ ।
 কৰিয়াছে পাপৰীপু সমূলে বৰ্জ্জন ॥
 নিসিদ্ধ কৰ্মত বত ভ্ৰুয়া নৰচয় ।
 মনৰ আনন্দে কৰে পাপৰ সঞ্চয় ॥
 ব্ৰহ্ম হত্যা স্ত্ৰীপান আনে পৰধন ।
 গুরুপত্নী হৰে মিত্র দ্ৰোহে লিপ্তমন ॥
 ইসৰ পাতকী সঙ্গৈ যিটো লগ লয় ।
 তেওঁকে জানিবা মহা পাতকে লজ্জয় ॥
 মনে মনে যদি নৰে পাপচিত্তা কৰে ।
 অশুবিধা হেতু মাত্র ইচ্ছা নাহি পূৰে ॥

তথাপি তেওঁক জানা সেহি পাপে পায় ।
 স্বকৃত পাপৰ কথা শুনা সমুদায় ॥
 জীব যাতী প্রাণীগণে হিংসা দ্বেষ কৰে ।
 ছলে বলে যেই জনে পৰধন হৰে ॥
 বৃথাকৰ্ম্মে কৰে যিটো সময় ক্ষেপণ ।
 খল বৃত্তি কৰি যাৰ হৃদয় হয় মন ॥
 সৰ্ব্বদা প্রাণীৰ প্রতি নিষ্ঠুর আচাৰ ।
 মিথ্যা বাক্যে মিথ্যা কৰ্ম্মে বতি হয় যাৰ ॥
 অসৎ প্রলাপে কৰে মন উত্তেজিত ।
 অবিদ্য সন্ত সাধু প্রতি যাৰ চিত ॥
 বেদ শাস্ত্র যিটো জনে উলঙ্ঘ্য কৰয় ।
 অবিধি কৰ্ম্মত যিটো আনন্দিত হয় ।
 এই সব রাজা মহা পাপীৰ লক্ষণ ।
 জানিয়া এসব বৃত্তি ত্যজে জ্ঞানোজন ॥
 কায় মনো বাক্যে যাৰ পাপে নাই মতি ।
 নিজনে সাধিলে জানা জীবনৰ গতি ॥
 পাপত দুৰ্গতি পূণ্যে সুখ ভোগ পায় ।
 সি হেতু পাপক জ্ঞানী এড়ন্ত সদায় ॥
 ধৰ্ম্মশাস্ত্রে বতি আৰু শ্রবণ কীৰ্ত্তন ।
 কৰিলে মানব হয় মোক্ষৰ ভাজন ॥

হেন মনে জানি যত বুদ্ধিমন্ত নব ।
 বেদ শাস্ত্রে এক চিত্ত বাথে নিবন্তব ॥
 যত্ন কৰি যিটোজন ধৰ্ম্মশাস্ত্র পঢ়ে ।
 যজ্ঞ তপস্যাৰ ফল পাই সেহি নৰে ॥
 জ্ঞানলাভ অৰ্থে শাস্ত্র পঢ়িব সদাই ।
 ধৰ্ম্মে মতি বাঢ়ে তাৰ শুদ্ধ হয় কাৰ্য ॥
 যি সব শাস্ত্রত নাই হৰিৰ চৰিত্র ।
 ত্যজিবেক জ্ঞানী তাক মানি অপবিত্র ॥
 ধৰ্ম্মতেই বৈ আছে সমস্ত জগত ।
 সংসাৰে ধৰয় সাধু ধাৰ্ম্মিকৰ পথ ॥
 ধৰ্ম্মতেই পাপ নাশ পুণ্যৰ উদয় ।
 ধৰ্ম্মৰ বলতে নৰ সংসাৰ তৰয় ॥
 সবাবো প্ৰধান ধৰ্ম্ম মুকুতিৰ পথ ।
 জানি জ্ঞানী জনে আক বাখয় সতত ॥
 নশ্বৰ শৰীৰ ইটো এই আছে নাই ।
 ঐশ্বৰ্য্য ও ধন জন নে থাকে সদাই ।
 ধৰ্ম্ম সে কেবল মাত্ৰ সংসাৰৰ নাৰ ।
 যত্নে বাখিবাহা বাজা হয় শুদ্ধ ভাৰ ॥
 ইহ পৰলোক বন্ধু পুণ্য মানবৰ ।
 লগে লগে ফুৰে ইটো যেন সহচৰ ॥

পিতা মাতা ভাই বন্ধু পুত্র ভাৰ্য্যাধন ।
 জীবন এড়িলে কাৰো নহয় মিলন ॥
 অকলে আসয় নব অকলে প্রস্থান ।
 পাপ পুণ্য সাক্ষী মাত্র থাকে বিদ্যমান ॥
 হেন জানি এক চিতে সদা নৃপ মনি ।
 ধৰ্ম্মক কৰিবা সাৰ জানিয়া তৰণী ;
 প্রাণবন্ধু কৃষ্ণকৃপ ধৰা হৃদয়ত ।
 মুখে লোৰা তান নাম কোঁতুকে মনত ॥
 আত্মবোধে সকলোকে তোষা নিবন্তৰ ।
 অবিহিত কৰ্ম্মে সদা এড়িবা সাদৰ ॥
 তেৰে অপ্রয়াসে গতি পাইবা নব বায় ॥
 কহিলো বেদৰ বাণী পূৰ্ব্বাপৰ চাই ॥
 ধৰ্ম্মতত্ত্ব শুনি বঙ্গ মনে নৃপবৰ ।
 স্তুতি নতি মহৰ্ষিক কৰিল বিস্তৰ ॥
 নমস্কাৰ কৰি ছয়া ধাষিত বিদায় ।
 নিজ বাজেয় আনন্দতে গৈলা নব বায় ॥
 স্বধৰ্ম্মত বাজ্য পালি হৰি সেৱাবলে ।
 অন্তকালে বিষ্ণুধাম পাইল কুতুহলে ॥
 এই মোৰ প্ৰিয়তম কথা ভকতৰ ।
 প্ৰকাশিলো তব ঠাই বুলি মৰমৰ ॥

একান্ত ভকত জনে মোৰ সেৱা বিনে ।
 নকৰয় অন্য স্পৃহা জানা ৰাত্ৰি দিনে ॥
 দান ধ্যান কৰ্মক্ষেত্ৰে সপোনে শয়নে ।
 মোতে মাত্ৰ চিত্ত ৰাখি বঞ্চে বস্তু মনে ॥
 সংসাৰে সংসাৰী ৰাজ্য ভাৰেও নৃপক ।
 নোৱাৰে বিপথে নিব মোৰ ভকতক ॥
 প্ৰজাপাল নৃপতিত দেখা মনে মানি ।
 কৰিলে আগাত ভক্তি ৰাজ্য প্ৰতি পালি ॥
 একান্ত ভকতি যিটো কৰয় সতত ।
 মোৰ একো ভিন্ন ভাব নাই সিসবত ॥
 ঐহিকে থাকয় মোৰ ভকতিত স্থখে ।
 পৰকালে মোৰ সঙ্গে বঞ্চয় কোঁতুকে ॥
 পৰম পবিত্ৰ ইটো মোহোৰ চৰিত্ৰ ।
 এহি সে কৰিতে পাৰে লোকক পবিত্ৰ ॥
 মোহোৰ চৰণে তাৰ বাঢ়য় ভকতি ।
 অন্তকালে সিসিজন স্থখে সাধে গতি ॥
 ইটো পুণ্য কথা নজানয় আন জনে ।
 কহিলো তোমাক দেৱী ভাৰ্য্যাৰ কাৰণে ॥
 হে কৃপাময় প্ৰভু দেৱ চক্ৰপাণি ।
 কৰিয়ো উদ্ধাৰ মোক ভূত্য হেন মানি ॥

পৰম আত্মৰ ভূয়া কৰিছে। কাতৰ ।
 তোমাৰ অধম দাস মই গদাধৰ ॥
 তবু পদ ছাঁয়া মোক দিয়া কৃপা কৰি ।
 জন্মৰ সান্ফল কৰো তোমাক স্মৰি ॥
 এই দান দিয়া মোক নমাগোহো আন ।
 দয়াৰ ঠাকুৰ তুমি পুৰুষ প্ৰধান ॥
 লক্ষণে দোষী প্ৰভু তবু চৰণত ।
 তথাপি সাহস কৰো চিন্তিয়া মনত ॥
 তুমি মোৰ পিতা মই তোমাৰ কিঙ্কৰ ।
 পিতৃয়ে নেড়য় স্নেহ সন্তান ওপৰ ॥
 সেহিমতে হৰি মোক কৰিও উদ্ধাৰ ।
 নকৰিবা পাপী বুলি মোক পৰিহাৰ ॥
 শুনা সৰ্বজন ইটো ধৰ্ম্মতত্ত্ব সাৰ ।
 বিবচিলো মই মূঢ়ে কৰিয়া বিস্তাৰ ॥
 সাহসত হওঁ মই কেশবী সমান ।
 কিন্তু শক্তি নাই মোৰ পতঙ্গৰ মান ॥
 নাক হীন নবে বেন গন্ধ আশা কৰে ।
 জিহ্বা হীনে সূধা স্বাদ বিচাৰিয়া ফুৰে ॥
 সেইৰূপ আশা মোৰ উপহাস মত ।
 তথাপি আশাক হৰি ধৰিয়া মনত ॥

তাহান চৰিত্ৰ মুঢ়ে কৰিলো প্ৰচাৰ ।
 পৰম পবিত্ৰ কথা ধৰ্ম্মতত্ত্ব সাৰ ॥
 পদত অপাঠ্য দেখি নিনিন্দিবা মোক ।
 হৰি কথা বুলি শ্ৰদ্ধা কৰা সাধু লোক ॥
 যেহি মতে ঈশ্বৰৰ প্ৰতিমা নিচয় ।
 স্বৰ্গকাৰে নিৰ্ম্মানিয়া স্থাপন কৰয় ॥
 নাহিকে ঈশ্বৰ তাত সত্য অনুমান ।
 ভক্তিৰে পূজয় নৰে কৰি বিষ্ণু জ্ঞান ॥
 ভক্তিত মাধব আসি থাকে গুপ্ত ভাৱে ।
 তাহাক্ষ আৰাধি নৰে মোক্ষগতি পাৱে ॥
 সেহি মতে আত শ্ৰদ্ধা কৰা সাধু নৰ ।
 হৰিৰ চৰিত্ৰ ইটো প্ৰিয় জগতৰ ॥
 মাধৱৰ ভক্তি সৰ্ব ধৰ্ম্ম মাজে সাৰ ।
 হৰি হৰি বুলি নৰ নিস্তৰা সংসাৰ ॥

অন্ত ।